

Õiguskantsler

Hr Raini Jõks
Tartu Vangla
tartu.vangla@just.ee

Teie nr

Meie 13.01.2016 nr 7-4/151096/1600194

Islamiusulise toitlustamine

Austatud härra direktor

Tartu Vangla kinnipeetav tõstatas küsimuse vangla tegevuse õiguspärasusest tema kui islamiusulise toitlustamisel.

Kokkuvõte

Tuginedes Euroopa vanglareeglistikule, piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee ja Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohtadele leian, et Tartu Vangla rikub avaldaja õigusi. Religiooniga arvestav toitlustamine on ülemäärase kuluta võimalik tagada vanglas igapäevaselt valmistatava tavamenüü ja nagoonii pakkumisel oleva taimetoidumenüü kombineerimisel. Mõistagi ei saa vanglalt nõuda kinnipeetava religioonist tuleneva toitlustamise korraldamisel ebamõistlikult koormavaid pingutusi ja kulutusi. Tartu Vanglal on soovitatav korraldada avaldaja toitlustamine ümber nii, et ta saab reeglina toitu tavamenüü kohaselt, taimetoiduga asendatakse vaid sealihaga toit.

I Asjaolud

Avaldaja kirjeldas, et Tartu Vangla ei paku talle sealihavaba toitu, vaid täies mahus taimetoidu menüüd, st vaid taimetoitu pakutakse ka siis, kui tavamenüüs on kana-, looma- vm liha või kala. Neid lubab avaldaja religioon süüa.

Tartu Vangla seisukoht on, et avaldaja kui islamiusulise subjektiivsed õigused on toitlustamisel on tagatud. Toit vastab nõuetele nii energiavajaduse kui ka toiduainetest saadavate toitainete jaotuse osas. Kinnipeetava subjektiivse meeldivuse arvestamise kohustust õigusaktidest ei tulene. Kinnipeetav ei ole jäetud ilma võimalusest soovi korral tarbida liha või seda sisaldavaid tooteid. Neid saab ta rahaliste vahendite olemasolu korral osta vangla kauplusest.

Tartu Vangla edastatud info kohaselt on vanglas kolm erinevat menüüd:

1. tavamenüü,
2. lihavaba menüü,

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

3. vastavalt kinnipeetava tervislikule seisundile arsti poolt määratud erimenüü.¹

II Õiguskantsleri seisukoht

Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikas [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni](#) (EIÕK) art 9 osas, on leitud, et see hõlmab sarnaselt [Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 40 lõikega 3 õigust toituda tulenevalt usulistest tõekspidamistest.² Sellise toidu tarbimine ei ole inimese pelk maitsete eelistus, vaid on osaks inimese sügavast sisemisest veendumustest/teadmistest inimese olemusest ja teda ümbritsevast maailmast. Toitumistava [vangistuseseaduse](#) (VangS) § 47 lg 3 ls 2 mõttes ei ole seega inimese soov valida endale meelepäraseid toite, vaid on osaks inimese usutunnistuse väljendusest, mida kaitseb [PS](#) § 40 lg 3.³

Mõistagi ei saa vanglalt nõuda kinnipeetava religioonist tuleneva toitlustamise korraldamisel selliseid pingutusi ja kulutusi, mis oluliselt koormaksid vanglat.⁴ Samas ei ole õige käsitleda [VangS](#) § 47 lg 3 lauses 2 sisalduva klausli „võimaluse korral“ ainuvõimaliku lahendusena tavamenüü või taimetoidumenüü vahel valimist. S.t välistades religioossetel põhjustel igasuguste erisuste tegemist tavamenüüst.

Pelgalt fakt, et taimetoidumenüüga on kaetud inimesele sotsiaalministri 31.12.2002 määruse nr 150 „[Toidunormid kinnipidamisasutuses](#)“ ette nähtud kaloraaž, ei tähenda automaatselt, et sellega oleks tagatud ka inimese [PS](#) § 40 lõikes 3 sisalduv vabadus ja [VangS](#) §-s 62 sätestatud vangla kohustus.

Iga konkreetne juhtum peab olema kaalutud. [VangS](#) § 47 lg 3 lauses 2 sätestatud eritoidu pakkumiseks „võimaluse“ puudumist tuleb põhjendada. Vangla peab suutma ära näidata, miks on religioossetel põhjustel eritoidu pakkumine konkreetse juhtumi faktilistest asjaoludest lähtuvalt vangla jaoks ebaoproportsionaalselt ressursse nõudev.

Sellise käsitluse toetuseks räägib ka EIK-i praktika. Asjas [Jakóbski vs. Poola](#) leidis EIK, et budistist avaldaja ei esitanud toidule lisanõudmisi, s.t ei taotlenud kindlaid toiduaineid või toidu teatud kindlal viisil valmistamist. Seetõttu ei toonuks tema usulistest tõekspidamistest tulenevalt taimetoidu valmistamine vanglale kaasa arvestatavaid lisakulutusi. EIK-i hinnangul ei taganud ametivõimud tasakaalu avaldaja usuliste tõekspidamiste ning vangla administreerimise ülesannete vahel.⁵

¹ 11.01.2015 seisuga on Tartu Vanglas religioossetel põhjustel erimenüü (s.t lihavabatoidu) saajaid 33. Meditsiinilistel põhjustel saab:

- maohaige dieeti 74
- lisatoitu 42
- suhkruhaige menüüd 14
- purustatud toitu 40
- lihavaba menüüd meditsiinilistel näidustusel 4
- spetsiifilisi erimenüüsid (mõne üksiku komponendi osas - nt laktoos, gluteen, tärklis, sibul, kala jmt) 76 kinnipeetavat.

² Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud Väljaanne (2012). § 40 komm 5; EIK 07.12.2010 otsus asjas [Jakóbski vs. Poola](#) (nr 18429/06); EIK 17.12.2013 otsus asjas [Vartic vs. Rumeenia](#) (nr 14150/08).

³ Vrdl RKKKo 06.02.2014 asjas nr 3-3-1-66-13, p 23. Selles lahendis vaidlustas kinnipeetava toidumenüü muutmist. Vaidlustamise põhjused ei olnud aga seotud kinnipeetava usuliste tõekspidamistega.

⁴ Vrdl nt EIK 27.06.2000 otsusega asjas [Cha'are Shalom Ve Tsedek vs. Prantsusmaa](#) (nr 27417/95), milles käsitleti koššerlihaga seotud rangete ettekirjutuste täitmist.

⁵ p 52.

Asjas *Vartic vs. Rumeenia* leidis EIK, et väide, mille kohaselt on avaldajal soovitud toitu võimalik saada pakiga kokkusaamistel perekonnaga, ei ole piisav õigustamiseks avaldajale usulistest tõekspidamistest tuleneva menüü mittepakumist. EIK märkis, et selline võimalus sõltuks suuresti avaldaja perekonna rahalisest seisust ja perekonna asukohast (nt võimaluse puudumine vanglasse kokkusaamistele tulla jmt).⁶ EIK tuvastas viidatud kaasustes EIÕK art 9 rikkumise.

Ka Tartu Vangla osutatud võimalus osta soovitud lihatooteid kauplusest sõltub kinnipeetava rahalistest vahenditest. Need omakorda sellest, kas kinnipeetavale pakutakse vanglas tööd, ja töötasu suurusest. Samuti kinnipeetava lähedaste suutlikkusest toetada kinnipeetavat rahaliselt. Arvestada tuleb ka sellega, et kinnipeetaval tuleb reeglina soetada hügieenitarvikud ja teatud riideesemed omal kulul.⁷

Nii *Jakóbski vs. Poola* kui *Vartic vs. Rumeenia* lahendis viitas EIK Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2006)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta (Euroopa vanglareeglistik) artiklile 22.1.⁸ Selle järgi tuleb kinnipeetavatele tagada toit, mis arvestaks sh nende usulisi vajadusi. EIK küll mõõnis Euroopa vanglareeglistiku mittesiduvat iseloomu, kuid rõhutas selle olulisust kinnipeetavate õiguste käsitlemisel.

EIK toetub oma praktikas aina enam ka piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) soovitudele.⁹ Religioonist tuleneva toidu pakumist käsitles CPT nt aruandes visiidi kohta Armeeniasse¹⁰. CPT soovitas, et vanglas viibivate välismaalaste toitlustamisel arvestataks nende vajadustega. Aruandes visiidi kohta Hollandisse¹¹ tõi CPT positiivsena välja asjaolu, et kinnipeetavate toitlustamisel arvestas vangla erinevate religioonide järgijate vajadustega ning pakkus halal, košser ja taimetoidu menüüsid.

Tartu Vangla pakub paljudele kinnipeetavatele eritoitusid, mis arvestavad inimeste individuaalsete erisustega.¹² Seda peetakse võimalikuks meditsiinilistel, küll aga mitte religioossetel põhjustel.

Avaldaja kui islamiusulise toitlustamise vajaduste rahuldamine ei nõua antud juhul vanglalt spetsiaalsete toiduainete sisseostmist või toidu teatud viisil valmistamist (võrreldes nt suhkru, gluteeni, laktoosi jmt komponente välistavate toitade valmistamisega). Avaldaja religiooniga arvestav toitlustamine on võimalik tagada vanglas igapäevaselt valmistatava tavamenüü ja taimetoidumenüü kombineerimisel.

⁶ p 50.

⁷ Õiguskantsleri 13.02.2013 soovitus nr 7-4/120885/1300283. Arvutivõrgus:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_sovitus_kinni_peatavatele_isikutele_esma_ste_hugieenitarvete_voimaldamine.pdf; õiguskantsleri 2013. aasta Harku ja Murru Vangla Harku territooriumi kontrollkäigu kokkuvõte. Arvutivõrgus:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_harku_ja_murru_vangla.pdf;

õiguskantsleri 2014. aasta Viru Vangla kontrollkäigu kokkuvõte. Arvutivõrgus:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_viru_vangla_1.pdf.

⁸ EIK 07.12.2010 otsus asjas *Jakóbski vs. Poola* (nr 18429/06), p 53; EIK 17.12.2013 otsus asjas *Vartic vs. Rumeenia* (nr 14150/08), p 53.

⁹ Viimati nt EIK 08.12.2015 otsus asjas *Mironovas ja teised vs. Leedu* (nr 40828/12), EIK 26.11.2015 otsus asjas *Mahamed Jama vs. Malta* (nr 10290/13), EIK 30.06.2015 otsus asjas *Koroshenko vs. Venemaa* (nr 41418/04) jt.

¹⁰ p 76.

¹¹ p 34.

¹² Vt viide 1.

Selline kombinatsioon eeldab vanglalt teatud arvestuste tegemist ja toidujagamisega seotud ametnike teavitamist avaldaja erisusest. See ei ole vanglale administratiivselt ebamõistlikult koormav ega nõua lisakulutusi.

Leian, et vangla senine avaldaja kui islamiusulise toitlustamine ei ole kooskõlas [PS](#) § 40 lõikega 3, [EIÕK](#) artikliga 9, EIK-i praktika ega [VangS](#) §-ga 62.

Soovitan vanglal korraldada avaldaja toitlustamine ümber nii, et taimetoiduga asendataks vaid sealihaga toite. Muus osas (s.t kala-, kana-, loomaliha) soovitan toitlustada avaldajat vastavalt tavamenüüle.

Ootan tagasisidet soovitusele hiljemalt 01.03.2016

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Justiitsministeerium
 Tallinna Vangla
 Viru Vangla
 Harku ja Murru Vangla